

ЗОФІЯ МІГОСЕК

ТЕОРІЇ
ЛІТЕРАТУРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

ЗОФІЯ МІТОСЕК

ТЕОРІЇ
ЛІТЕРАТУРНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

СІМФЕРОПОЛЬ
ТАВРІЯ
2005

УДК 82.09+02
ББК 83я73

*Випущено на замовлення Державного комітету
телебачення і радіомовлення України
за програмою «Українська книга».*

Мітосек Зофія. Теорії літературних досліджень Переклав з польської Віктор Гуменюк. науковий редактор В. І. Іванюк. – Сімферополь: Таврія, 2005. 408 с.

ISBN 966-572-423-1

Книга професора Варшавського університету Зофії Мітосек «Теорії літературних досліджень» — ґрунтовна наукова праця, в якій детально проаналізовано розвиток теоретико-літературної думки від Арістотеля до наших днів. Особлива увага приділяється розмаїтим літературознавчим методикам ХХ століття, таким як феноменологія, психоаналіз, діалогізм, структуралізм, семіотика, інтертекстуальність, деконструкція, генетична критика.

Монографія відзначається своєрідним жанровим поліфонізмом, вона має виразні прикмети вузівського підручника та енциклопедичного довідка, подає широку бібліографію з означеної теми. Видання розраховане на фахівців-філологів, викладачів, студентів гуманітарних факультетів, усіх зацікавлених проблемами розвитку літератури й літературної теорії.

- © Польське наукове видавництво
(Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa), 1995.
- © В. І. Гуменюк. Український переклад,
післямова, 2008.
- © Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво “Таврія”. Українське видання, 2005.

Переклав з польської **Віктор Гуменюк.**

Науковий редактор — доктор філологічних наук **В. І. Іванюк.**

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор **Л. С. Дем'янівська** (*Київський національний університет ім. Тараса Шевченка*);

доктор філологічних наук, професор **П. М. Киричок** (*Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського*);

доктор філологічних наук, професор **М. Г. Кудрявцев** (*Кам'янець-Подільський державний університет*).

*Схвалено до друку вченими радами
Кримського республіканського інституту післядипломної
педагогічної освіти і Таврійського екологічного інституту.*

Перекладено за виданням:

*Mitosek Zofia. Teorie badań literackich. –
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1)91. – 476 s.*

ЗМІСТ

Вступ	7
Народження поетики (Арістотель, 384 – 322 до н.е.).....	22
Арістотель і Платон. Предмет поетики. Генологія. Будова трагедії. Прагматична модель поезії. Катарсис. Мімезис. Арістотель і натуралістичні та творчі орієнтації в науці про літературу.	
Розум і ремесло (естетика французького класицизму).....	32
Нормативна поетика і наука про літературу. Класицизм. Форма. Imitatio. Наслідвання і проблеми природи, розуму й емпіричного світу. Картезіанська поетика й філософія. Соціологічне коріння поетики. Актуальність концепції мистецтва як реалізації системи умовностей. Код поетичної мови.	
Мистецтво як практика самодостатня (Кант, 1724 – 1804).....	43
Виникнення естетики й проблеми смаку. Методологічний намір Канта. Обґрунтування здатності судження. Літературна критика і наука. Естетична функція. Форма і формалізм. Символізм у поезії. Кант і структуралізм.	
Історія і пізнання (Гегель, 1770 – 1831).....	56
Філософія і теорія мистецтва. Поезія й поетичність. Питання мови та висловлювання. Специфіка поезії. Література і дійсність. Пізнання й реалізм. Історизм як інтерпретаційна позиція. Розвиток думки Гегеля.	
Естетика позитивізму (Тен, 1829 – 1893).....	79
Проект унауковлення гуманістики. Номотетизм і натуралізм. Метод. Обумовленість літератури. Генетизм і психологізм. Психологія як основа інтеграції гуманістики. Критерії поцінування в історії мистецтва. Історія літератури. Критика позитивізму (марксизм, «філософія життя», структуралізм). Позитивізм у ХХ ст. й дилеми науки про літературу.	
Філологічно-історичний метод	97
Філологія. Шерер, Лансон і проблеми історії літератури. Антипозитивістська позиція Клейнера. Принципи науковості. Історичні синтезування й системи цінностей. Значення твору.	

Антипозитивістський злам у науці про літературу	114
Критика сцієнтизму. Гуманістика. Неокантіанство. Номотетизм та ідеографізм. Теорія вираження Кроче. Гуссерлівська критика психологізму. Дільтей і теорія світу духу. Література та експресія. Символізм у поезії й поетичний світогляд. Читач. Розуміння. Релятивізм і соціологія пізнання. Проблеми суб'єкта пізнання.	
Феноменологія літератури (Інгарден, 1893 – 1871).....	132
Феноменологія. Будова літературного твору. Вимисел та структурні якості твору. Естетична позиція та естетична функція. Погляди Інгардена на поетичну мову й лінгвістична поетика. Феноменологія і структуралізм. Читання. Наука про літературу. Розвиток ідей Інгардена.	
Несвідомість і мова (психоаналіз)	162
Ситуація психоаналізу. Теорія несвідомості. Погляди Фрейда на літературу. Мова прагнення. Символіка. Літературний психоаналіз: Юнг, Фрай. Морон. Проблеми мови. Теорія поетичної мови Крістевої.	
Дилеми реалізму (Лукач, 1885 – 1971).....	183
Теорія класової свідомості та історія літератури. Історико-літературний процес. Реалізм. Поцінування. Авангардизм. Лукач і Брехт. Структурно-генетичний метод. Лукач і марксистська естетика.	
Російський формалізм	206
Теорія літератури. Предмет пізнання. Поетична мова. Форма і зміст. Прийом. Дослідження прози. Фабула і сюжет. Морфологія казки Проппа. Проблеми оповіді (сказу). Теорія літературної революції Тинянова.	
Структуралізм	219
Структурний метод. Лінгвістика де Сосюра. Структура і система в теорії літератури (чеський структуралізм). Проблеми історії літератури. Якобсон – проблеми літературної комунікації. Поетична функція. Мова і семантика. Поезія граматики. Дослідження нарації: Леві-Строс, Варт, Тодоров. Структурна семантика Греймаса. Семіологічна уява.	
Семіотика	248
Теорія знаку де Сосюра і Пірса. Літературний твір як знак: Морріс, Мукаржовський, Леві-Строс. Моделювання в мистецтві. Поезія та іконічність. Вторинні моделюючі системи – Лотман. Значеннєві рівні та їх трансформації – Барт. Концепція літератури й читання Барта. Семіологія значення і теорія літературної комунікації. Концепція значеннєвої продуктивності – Крістева. Осягнення семіотики.	

Література як діалог (Бахтін, 1897 – 1975).....	279
Наукова позиція Бахтіма. Боротьба з формалізмом. Марксистська критика структуралізму – Волошинов. Діалог як взаємодія і діалог в літературі. Філософія слова. Теорія роману. Історико-літературний процес. Література і культура. Методологічні висновки.	
Література і відчуження (марксизм)	307
Марксистська естетика і проблеми літератури. Літературні ідеологічні форми. Реалізм. Ідеологія і суперечності літературного виробництва. Література як інституція. Відчуження мистецтва. Франкфуртська школа. Література та ідеологічні механізми. Літературна мова та інституції шкільництва. Революційне мистецтво. Революційне чигання і читання естетичне. Література й додання відчуження. Критична свідомість та революційні передумови теорії.	
Інтертекстуальність	341
Інтертекстуальна функція. Ітертекст – глобальне та обмежене трактування. Інтертекстуальність і реалістична література. Загальний текст. Авангардизм. Інтертекстуальна свідомість. Ітертекст і значення твору. Читання, читач і дослідник.	
Література і деконструкція (Дерріда, нар. 1930).....	357
Дерріда і структуралізм. Семіологія та граматиологія. Деконструкція у Гайдеггера. Література – мімезис, щеплення, диссемінація. Малларме. Джойс. Целан. Соллерс. Письменник і мова – спроби домовитися. Американський деконструкціонізм.	
Генетична критика	380
Приклад Сартра. ІТЕМ. Розвиток методу. Понятійна мережа. Генетика та історія літератури. Рукописи й літературна комунікація та смислова продуктивність. Процес писання. Праця пера.	
Післямова до третього польського видання	399
Гуменюк В. І. Про працю Зофії Мітосек «Теорії літературних досліджень»	404